CONCEPTUL DE „TEXT", ÎN VIZIUNE DECONSTRUCTIVISTĂ (II)

ALINA-IULIANA POPESCU

Cuvinte-cheie: *text, deconstrucție, Jacques Derrida, deconstructivism, reconstrucție*

Postmodernismul este termenul de referință aplicat unei vaste game de evoluții în domeniile de teorie critică, filozofie, arhitectură, artă, literatură şi cultură. Diversele expresii ale postmodernismului provin, depăşesc sau sunt o reacție a modernismului. Dacă modernismul se consideră pe sine o culminare a căutării unei estetici a iluminismului, o etică, postmodernismul se ocupă de modul în care autoritatea unor entități ideale (numite *metanarațiuni*) este slăbită prin procesul de fragmentare, consumism, şi deconstrucție. Jean-François Lyotard a descris acest curent drept o „neîncredere în metanarațiuni" (Lyotard, 1984); în viziunea acestuia, postmodernismul atacă ideea unor universalii monolitice şi în schimb încurajează perspectivele fracturate, fluide şi pe cele multiple[1].

Postmodernismul nu poate fi conceput si apreciat critic, decât prin raportare la modernism (aşa arata şi prefixul *post-*). Termenul este aplicabil şi funcționează nu doar în literatură, cultură, arhitectură sau în artele plastice, ci şi în filozofie, disciplinele social politice etc. De asemenea, atât postmodernismul, cât şi postneomodernismul trebuie puse, evident, în relație, cu termenii: modernism, modernitate. "*Modernitatea*, în primul rând, ca perioadă istorică din evoluția omenirii, este derulată, între Epoca Luminilor (sec al XVII-lea) şi primii ani dupa cel de-Al Doilea Război Mondial, iar modernismul este estetica acestei perioade. În literatura română,

[1] Cf. Sursa: http://ro.wikipedia.org/wiki/Postmodernism

BDD-A13020 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:53 UTC)

fenomenul postmodern ia amploare dupa 1980, respectiv 1990, 2000. De asemenea, *postmodernismul* poate fi văzut ca mutație survenită în conştiința umanității, dar şi ca o modificare a paradigmei culturale a momentului. Postmoderniştii modifică fundamental chiar conceptul de *literatură*, care se extinde, acum, dincolo de spațiul pur beletristic, inducând şi genurile nonficționale (jurnal, corespondența, literatura de popularizare) şi literaturile noncanonice (literatura minorităților naționale, cea pentru femei etc.)"[2]. Scriitorul postmodern trăieşte apăsat de povara secolelor anterioare, fiind conştient că totul a fost deja scris. El trebuie acum să reinvestească fragmentele culturale cu sens, potrivit sensibilității sale. El respinge mimesis-ul, preferând *jocul cu limbajul* şi colajul de sintagme, de teme sau de motive din epocile literare apuse. Citatul ironic, jocul cu modelele prestigioase, parodierea modelelor, dialogul intertextual, parafraza, indică presiunea livrescului asupra existenței. Granițele culturale, limitele genurilor şi ale speciilor literare se anulează, literatura fiind înscenată, în mod ludic, fără tragism şi fără inocență. Fragmentele, sintagmele, laitmotivele, atitudinile din texte venerate sunt reasamblate şi puse într-o noua lume[3]. Alături de aceste trăsături ale literaturii postmoderniste, mai menționăm: desolemnizarea discusului, valorificarea prozaismului, cuprinderea diversității realului, refuzul stilului înalt, ermetic şi impersonal, valorificarea creativă şi recuperatoare a stilurilor poetice consacrate, prin ironie, parafrază şi parodie, practicarea unei poetici a concretului şi a banalului, receptivitatea față de livresc, în forma intertextualității, a metatextualității, şi a transtextualității[4].

Postmodernismul românesc a fost redat, explicat şi dezbătut, în numeroase lucrări. Amintim câteva nume de referință, cum ar fi: Matei Călinescu, *Cinci fețe ale modernității. Modernism, avangardă, decadență, kitsch, postmodernism.* Traducere de Tatiana Pătrulescu şi Radu Țurcanu, postfață de Mircea Martin, Editura Univers, Bucureşti, 1995, Mircea Cărtărescu, *Postmodrnismul românesc,*

[2]Dumitru Micu, *Istoria literaturii române de la creația populară la postmodernism*, Editura Saeculum I. O., Bucureşti, 2000.
[3] Mircea Cărtărescu, *op. cit., p*. 52.
[4] Irina Petraş, *Curente literare – dicționar-antologie*, Bucureşti, 1992*,* p. 123.

BDD-A13020 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:53 UTC)

Editura Humanitas, Bucureşti, 1999, Ion Bogdan Lefter, *Recapitularea modernităţii. Pentru o nouă istorie a literaturii române.* Editura Paralela 45, Piteşti, 2000, Liviu Petrescu, *Poetica postmodernismului,* Editura Paralela 45, Piteşti, 1996, Gheorghe Perian, *Scriitori români postmoderni,* Editura Diadactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1996, Liviu Petrescu, *Poetica postmodernismului,* Editura Paralela 45, Piteşti, 1996.

Fără să minimalizăm celelalte studii, îl vom avea în vedere, în mod special, pe primul dintre ele. Probabil că, dintre toţi teoreticienii textului literar şi critici, Matei Călinescu este cel care face prezentarea cea mai complexă, aproape exhaustivă, a fenomenului modern/ postmodern, în literatură, cu referire specială la spaţiul românesc, pe care îl prezintă din context european. Astfel, el împarte marea paradigmă sau eră culturală a modernităţii în 5 subunităţi temporale şi de manifestare culturală şi artistică: modernism, avangardă, decandenţă, kitsch, postmodernism, ultimul luând, evident, naştere, din şlefuirea sau degradarea primului.

Despre *modernism,* ca punct de plecare spre *postmodernism,* Matei Călinescu precizează că, având la bază tradiţia (pe care – foarte important! – o continuă, nu o reneagă neapărat), modernismul trebuie văzut, totuşi, ca două noţiuni distincte: *contemporan* şi opus sau nu *antichităţii:* « În ultimii aproximativ o sută cincizeci de ani, termeni precum *modern, modernitate* şi, mai recent, *modernism*, ca şi o seamă de noţiuni înrudite, folosite în contexte artistice sau literare, au fost pătrunşi din ce în ce mai mult de sensul relativismului istoric. Acest relativism este, în sine, o formă indirectă de critică a tradiţiei. Din perspectiva modernităţii, artistul este - cu sau fără voia sa - rupt de trecutul normativ cu criteriile lui imuabile, iar tradiţia nu mai are autoritatea de a-i oferi modele de imitat sau direcţii de urmat. Îi rămâne artistului posibilitatea de a-şi inventa un trecut personal şi esenţialmente modificabil. Principala lui sursă de inspiraţie şi creativitate este conştiinţa prezentului asumat în nemijlocirea şi în irezistibila sa efemeritate. La sfîrşitul secolului al XVII-lea şi în cursul celui de-al XVIII-lea, majoritatea "modernilor" implicaţi în celebra *Querelle des Anciens et des Modernes* (*Cearta dintre antici şi moderni*) sau, în corespondentul ei englezesc, *The Battle of the*

BDD-A13020 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:53 UTC)

Books (*Bătălia cărților*), continuau să considere frumosul ca pe un model transcendent şi etern. Dacă modernii se socoteau superiori anticilor, aceasta se datora numai convingerii lor că dobândiseră o mai bună şi mai rațională înțelegere a legilor perene ale frumosului (…) De la sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi începutul celui de-al XIX-lea însă, mai precis din momentul în care modernitatea estetică deghizată în *romantism* şi-a definit pentru prima oară legitimitatea istorică prin reacție împotriva afirmațiilor fundamentale ale clasicismului, conceptul de frumos universal inteligibil şi atemporal a suferit un proces de eroziune constantă. Acest proces a căpătat conştiință de sine mai întîi în Franța (…)

Odată cu abolirea autorității estetice tradiționale, temporalitatea, schimbarea şi conştiința de sine a prezentului tind să devină, din în ce în ce mai mult, surse de valoare în ceea ce Lionel Trilling a numit odată, cu o sintagmă fericită, "cultura antagonică" a modernismului. Istoriceşte vorbind, Baudelaire, unul dintre primii artişti care au opus modernitatea estetică nu numai tradiției, ci şi modernității practice a civilizației burgheze, ilustrează momentul crucial în care vechiul concept de frumos universal pierduse suficient teren pentru a ajunge într-un echilibru fragil cu echivalentul său modern, frumosul vremelniciei. Într-un fragment celebru, autorul *Florilor răului* scrie: "Modernitatea este tranzitoriul, fugitivul, contingentul, jumătatea artei a cărei cealaltă jumătate este eternul şi imuabilul..."[5]. De asemenea, « În sensul ei cel mai larg, modernitatea se reflectă în opoziția ireconciliabilă dintre seriile de valori corespunzătoare (1) timpului obiectiv, socialmente măsurabil, al civilizației capitaliste (timpul ca un bun mai mult sau mai puțin prețios, cumpărat şi vândut pe piață) şi (2) duratei personale, subiective, imaginare, acelei *durée* sau acelui timp personal creat de evoluția "sinelui". Această din urmă identitate între *timp* şi *sine* constituie fundamentul culturii moderniste. Dintr-o astfel de perspectivă, modernitatea estetică îşi dezvăluie câteva dintre motivele profundei sale "vocații a crizei" şi a alienării față de cealaltă modernitate, cea burgheză, care, cu toată obiectivitatea şi raționalitatea ei, a pierdut, după declinul religiei,

[5] Matei Călinescu, *Cinci fețe ale modernității,* p. 5-7.

BDD-A13020 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:53 UTC)

orice justificare metafizică sau morală riguroasă. Produsă fiind de sinele izolat, ca o reacţie la timpul desacralizat - şi, prin aceasta, dezumanizat - al activităţii sociale, conştiinţa timpului subiectiv reflectată în cultura modernistă este şi ea lipsită de atari justificări.

Rezultatul final al ambelor modernităţi pare să fie un acelaşi nelimitat relativism.

Ciocnirea dintre cele două modernităţi, reînnoită cu intensitate crescândă în ultimii aproximativ o sută cincizeci de ani, pare să fi dus aproape la epuizarea amândurora, cel puţin ca mituri intelectuale. După cel de-al doilea război mondial şi mai ales începând din anii '50, o serie de gânditori au avansat conceptul unei epoci *postmoderne*. Printre ei se numără Arnold Toynbee, filosoful istoriei şi culturii care a formulat termenul de *postmodern*, o seamă de critici literari şi de artă, ca Harry Levin, Irving Howe, Leslie Fiedler, George Steiner (după care am trăi în plină "post-cultură") şi Ihab Hassan, precum şi unii adepţi ai teologiilor radical-ateiste. Bine-înţeles că nici sociologii nu s-au lăsat mult timp aşteptaţi la o astfel de dezbatere, declanşată, printre altele, de teorii sociologice şi noţiuni ca "societate de masă" (aşa cum o defineşte David Riesman în cartea sa de răsunet *Mulţimea singuratică*, apărută în 1960), "societate de consum", "cultură de masă" sau "populară", "societate postindustrială" etc. Nu trebuie să ne surprindă, aşadar, că una dintre cele mai simple şi mai nuanţate discuţii despre cultura modernismului/postmodernismului este iniţiată de un sociolog: Daniel Bell, în cartea sa *Contradicţiile culturale ale capitalismului »*[6]. Prezentând, în continuare, problema modernităţii, în mod diacronic, în câteva capitole de referinţă (*Ideea de modernitate. Piticii moderni, pe umerii uriaşilor antici, Problema timpului. Cele trei epoci ale istoriei occidentale, Noi suntem, de fapt, anticii, Comparându-i pe moderni cu anticii, De la modern la gotic, la romantic, la modern, Cele două modernităţi*), Matei Călinescu ajunge la o controversată problemă, şi anume, asemănarea ideii de posmodernism, cu ideea de decadenţă sau chiar kitsch. Fără să găsească, neapărat, o soluţie, la această problemă, el punctează:

[6] *Ibidem,* p. 7.

BDD-A13020 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:53 UTC)

« Kitsch-ul nu este, în niciun fel, o consecinţă directă a apariţiei modernităţii estetice. *Istoriceşte vorbind, apariţia şi dezvoltarea kitsch-ului sânt rezultatele intruziunii celeilalte modernităţi – tehnologia capitalistă şi interesul pentru afaceri - în domeniul artelor*. Kitsch-ul a apărut ca urmare a revoluţiei industriale, fiind, iniţial, unul dintre produsele sale marginale. Treptat, odată cu transformările sociale şi psihologice datorate dezvoltării industriale, "industria culturală" a crescut continuu, kitsch-ul devenind în societatea postindustrială, predominant orientată către servicii şi preocupată de belşug şi consum, un factor central al vieţii *moderne civilizate*, un tip de artă care ne înconjoară în mod firesc şi inevitabil. În epoca postmodernistă, kitsch-ul reprezintă triumful principiului *nemijlocirii*: acces nemijlocit, efect nemijlocit, frumos instantaneu. Marele paradox al kitsch-ului este acela că, fiind produs de o civilizaţie foarte preocupată de temporal, dar, cu toate acestea, incapabilă de a atribui timpului vreo valoare mai amplă, kitsch-ul pare menit deopotrivă să "economisească" şi să "ucidă" timpul. Să-l economisească, în sensul că produce o plăcere instantanee şi lipsită de efort; să-l ucidă, în sensul că, precum un drog, îl eliberează temporar pe om de conştiinţa neliniştitoare a timpului, justificînd "estetic" şi făcînd suportabil un prezent altminteri gol şi lipsit de sens »[7].

Prin splendida definiţie pe care o aduce, iată, unui fenomen atât de lipsit de profunzime, cum este kitsch-ul, dar care, totuşi, reuşeşte să se impună şi să reprezintă o anumită unitate temporală, Călinescu introduce *postmodernismul*, părând obligat să îi caute o circumstanţă atenuantă de pornire. Nu neapărat că nu ar fi de acord cu el, nici că l-ar subestima, ci pentru a-i mai tăia puţin din « vinovăţia » de a se afla pe ultima treaptă de e (in) voluţie a modernităţii. Vrea să demonstreze, astfel, că postmodernismul nu este ultimul, pe o scală calitativă a curentelor literare, ci, dimpotrivă, aproape că tinde să surclaseze modernismul, aproape intrând în luptă directă de opoziţie cu acesta.

[7] *Ibidem,* p. 57.

BDD-A13020 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:53 UTC)

O idee majoră, pe care insistă şi Călinescu, dar mai ales, Cărtărescu, în al său studiu despre *postmodernism*, enunțat mai sus, se referă, însă, la atenția specială acordată de către acesta limbajului, care uneşte, astfel, cele două curente literare, atenuând puțin presupusa divergență. Ideea de deconstrucție textuală, promovată de modernism, dar legată, în ansamblu, de fenomenul artistic al deconstructivismului, are în centru tot limbajul.

Deconstrucția canonului structural sau, cu alte cuvinte, desființarea elementelor de prozodie „clasică", unanim recunoscută şi acceptată, în favoarea versului alb, a unei rime, măsuri şi ritm neregulate constituie o avangardă în lumea literară şaizecistă. Pe plan ideatic, perspectiva de abordare este frapant distinctă de la un autor la altul, alternând sensibilitatea şi lirismul excesiv cu lipsa oricărei emoții, într-un mesaj transmis pe un ton masculin, rece, în încercarea de obiectivizare mizându-se aproape exacerbat pe autenticitatea actului relatării. Opoziția de stil nu este diferențiată numai de la un autor la altul, ci şi în cadrul operei aceluiaşi autor.

Este vorba despre acea *revoluționare a limbajului postromantic,* despre care vorbeşte şi Ioana Em. Petrescu, în studiul despre *modernism – postmodernism,* când îşi dă seama că totul porneşte de la „restructurarea conceptului de poeticitate, care corespunde unei mutații fundamentale a modelului general al gândirii, mutație pregătită în a doua jumătate a secolului trecut şi săvârşită prin epistema secolului nostru."[8].

[8] G. Bachelard, *Le nouvel esprit scientifique*, (1934), 15e édition, Paris, 1983; Id., *Dialectica spiritului ştiințific modern,* vol. I-II, Bucureşti, 1986; W. Heisenberg, *Paşi peste granițe,* Bucureşti, 1977; A. Dumitriu, *Eseuri*, Bucureşti, 1986; Id., *Istoria logicii*, Bucureşti, 1975, apud, Ioana Em. Petrescu, *op. cit.,* p. 26, "E o mutație prevestită de Nietzsche, intuită de Mallarmé, înfăptuită, în ştiințe, de geometriile neeuclidiene, de teoria relativității şi, mai ales, de mecanica cuantică, o mutație asumată ca nouă atitudine culturală de scriitori atât de diferiți, cum sunt J. Joyce, T. S. Eliot, Th. Mann sau Ion Barbu. În ce constă această mutație? În rezumat, am putea spune: în abandonarea modelului cultural antropocentric şi individualist constituit de Renaştere, precum şi a conceptului clasic de ştiințificitate. Îmi iau îngăduința de a schița sumar liniile acestui proces, prin care modelul renascentist (paradigma întregii culturi europene) intră, vizibil, în criză. În definirea „noii epistemologii, noncarteziene" utilizez sugestii din lucrările de

BDD-A13020 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:53 UTC)

Această mutație a modului de gândire social se reflectă, desigur, la nivel cultural, în promovarea unor noi modele de expresie. Astfel încât, « începând cu anii ’30, cultura europeană înregistrează o serie de încercări interesante de a reface unitatea pierdută a subiectului şi de a reda individualului demnitatea categorială. În lipsă de alt termen, voi numi *postmodernism* modelul cultural care aspiră spre o nouă sinteză, integrând şi depăşind criza modernismului, într-o încercare de reabilitare (pe baze dinamice, însă) a categoriei individualului. Transferat din arhitectură în studiile literare, fără a i se fi clarificat, însă, sfera de semnificaţii, termenul de *postmodernism* prezintă toate dezavantajele (dar şi toate avantajele) unei atari indecizii conceptuale. Încercările de a subsuma unei unice direcţii – postmoderniste – tendinţele culturale divergente din a doua jumătate a veacului nostru („Arta pop şi tăcerea, cultura de masă şi deconstructivismul, Superman şi Godot”[9]. Ioana Em. Petrescu, vorbeşte despre două paradigme culturale, de bază: *modernism* şi *postmodernism. Neomodernismul*, reprezentat la noi, prin generaţia ’60, ar fi, astfel, inclus, de către Ioana Em. Petrescu, în marea paradigmă a postmodernismului, fiind perioada de *acomodare,* de *tranziţie a postmodernismului,* care, cronologic, îşi are locul, în prima parte a acestuia[10]. *Neomodernismul* ar fi integrat, astfel, *postmodernismului,*

filosofia ştiinţei ale lui G. Bachelard (parte, antologate de V. Tonoiu în *Dialectica spiritului ştiinţific modern*), W. Heisenberg şi Anton Dumitriu (*Eseuri; Istoria logicii*)”.

[9] *Ibidem,* p. 33. Ioana Em. Petrescu, vorbeşte despre două paradigme culturale, de bază: *modernism* şi *postmodernism. Neomodernismul*, reprezentat la noi, prin generaţia ’60, ar fi, astfel, inclus, de către Ioana Em. Petrescu, în marea paradigmă a postmodernismului, fiind perioada de *acomodare,* de *tranziţie a postmodernismului,* care, cronologic, îşi are locul, în prima parte a acestuia.

[10] Ioana Em. Petrescu emite ipoteza acceptării definirii *modernismului* drept „expressie a crizei umanismului de sorginte renascentistă (deci ca asumare culturală a crizei subiectului transcendental şi, în genere, a crizei categoriei individualului), un gânditor ca Bachelard, care ne-a servit ca ghid, în definirea noului spirit ştiinţific, ne va apărea, el însuşi, ca un exponent al crizei moderniste, căci întreaga sa operă se bazează pe opoziţia (structurală şi funcţională), între meditaţia (ştiinţifică), studiată în lucrările de filosofia ştiinţei, şi reveria (poetică), cercetată în faimoasele sale studii de psihanaliză (mai apoi, de fenomenologie) a imaginaţiei materiale, adică pe opoziţia raţiune vs. imaginaţie, subsumată, într-o

BDD-A13020 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:53 UTC)

desigur, aducând unele caracteristici, în plus, în raport cu modernismul, caracteristici care se vor concretiza, permanent, pe parcursul dezvoltării *postmodernismului.*

Promovând o nouă expresie artistică, îmbrăcată într-un limbaj surprinzător, uneori cu elemente suprareliste şi ermetice, alteori simplu, până la parodie şi umor, *neomodernismul* – sau etapa de tranziție, de început a *postmodernismului* - îşi propune să avangardeze, până la anihilare, orice canon. Nonconformiştii reprezentanți ai acestui curent – anticipat într-o oarecare măsură de modernism – reuşesc, prin frenezia proliferantă a actului creator, să îmbogățească limbajul cu noi lexeme – inventate sau reale, dar împrospătate cu noi înțelesuri – precum şi cu noi imagini, într-un cuvânt, cu o nouă retorică. Generația, marcată de nume precum: Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Ioan Alexandru, A. E. Baconski, Ileana Mălăncioiu, se îndepărtează de expresia proletcultistă, dominată de realismul socialist, care impunea o poezie de largă inspirație, poeme ample care *să cânte* transformările socialiste în industrie şi agricultură, aşa cum dicta partidul unic, comunist şi clasa muncitoare în alianță cu țărănimea, o poezie lipsită de lirism, de sentimente, de filosofie. Neomodernismul liricizează poezia, aducând esențiale transformări precum: *expansiunea imaginației, luciditatea şi fantezia, sensibilitatea şi ironia, exotismul şi confesiunea, elemente suprarealiste şi ermetice, explorarea universului afectiv al omului contemporan, diversificarea formulelor artistice, preferința pentru metafora de toate tipurile, limbajul poetic surprinzător (Nichita Stănescu), limbajul simplu, ce implică parodia, umorul (Marin Sorescu), limbajul metaforic (Ana Blandiana), limbajul cu tonalități de imn (Ioan Alexandru).*

Neomodernismul – ca primă etapă a *postmodernismului* – va fi promovat, de către Generația ’60, anticipată de Labiş şi reprezentată, mai ales, de Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ioan Alexandru, Marin

terminologie împrumutată de la Ludwig Klages, opoziției între „spirit ”(Geist) şi „suflet” (Seele). Spiritul şi sufletul ar media două tipuri diferite de integrare a ființei umane în lume: existența spiritului, eliberată de psihologism, e una rațională, activă, condiționată de depăşirea imobilismului subconştientului; existența sufletului (având, ca expresie, poezia) e una contemplativă, conservatoare”.

BDD-A13020 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:53 UTC)

Sorescu, Ana Blandiana, Ion Gheorghe etc. "Poezia neomodernistă nu poate fi înțeleasă, la adevărata ei dimensiune, dacă neglijăm rolul unor grupări ori al unor creatori ce au anunțat-o. În acest context, trebuie să subliniem importanța pe care a avut-o Cercul literar de la Sibiu şi *Manifestul* acestuia, care îi formulează idealurile expresive şi estetice, dar şi însemnătatea în asumarea unui lirism novator, marcat de atracția spre cotidian, spre o viziune expresionist-simbolică a realității, a poeților aparținând aşa-numitei „generații a războiului", Geo Dumitrescu şi Ion Caraion, sau a unui poet ce ilustrează cu strălucire neomodernismul, pe latura sa fantast-vizionară, Emil Botta. De asemenea, un rol important în redefinirea lirismului românesc postbelic l-a avut mişcarea de avangardă, continuată mai ales în varianta sa suprarealistă, reprezentată de autori, altfel destul de diferiți ca formulă şi viziune poetică. O primă încercare de redefinire a liricului, la sfârşitul epocii proletcultiste, o reprezintă mişcarea din jurul revistei „Steaua". Poeți precum A.E. Baconsky, Victor Felea, Aurel Rău, Aurel Gurghianu îşi propun şi, în bună măsură, izbutesc să regăsească esența lirismului, refăcând legăturile – brutal suspendate de dogmatismul proletcultist – cu marea tradiție a literaturii interbelice. Regăsirea „din interior" a lirismului (Petru Poantă) se produce mai întâi în spațiul pastelului, în care are loc o mutație semnificativă; peisajul nu mai e un mediu artificializat, un cadru exterior, el e absorbit în țesătura poemului de către o gândire poetică ce participă la avatarurile cosmosului. De altfel, şi spațiul poetic se diversifică, producându-se o alternanță dihotomică a deschiderii spre ilimitat şi a claustrării. E regăsit, de asemenea, sentimentul grav al trecerii timpului, ca şi melancolia sau angoasa ființei umane confruntate cu absurdul existențial, cu un univers ce nu răspunde la interogațiile sale. De la elanurile cosmosului, transcrise în manieră uşor hiperbolizantă, la retranşarea din peisajul exterior în interioritate, poeții grupați în jurul revistei „Steaua" au reuşit să dea dimensiuni şi modulații noi lirismului, căci, după cum observa Petru Poantă, „construit din sugestii şi notații fine, peisajul devine o stare mentală. Semnele vitalității lirice apar. Poetul se confesează prin peisaj şi participă la ritmurile elementare ale naturii, având un real sentiment al geografiei şi al istoriei, simțite ca spații vaste şi timpuri

BDD-A13020 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:53 UTC)

imemoriale, precum la A. E. Baconsky, ori autohtonizate la Aurel Rău şi Aurel Gurghianu”[11].

În articolul *Ana Blandiana. Revelaţiile poeziei,* Iulian Boldea vorbeşte despre *revigorarea,* pe care anii '60 o aduc lirismului *pur*[12]. “În literatura română contemporană, anii ’60 sunt marcaţi, fără îndoială, de o revigorare a lirismului „pur”, după o perioadă aridă, în care dogmatismul lozincard impusese o poezie didacticistă, materializată în simple reportaje lipsite de fior afectiv ori de profunzime ideatică. Reprezentanţii proletcultismului îşi axează discursul – declarativ, epicizant – pe o relaţie „placentară” cu realitatea, creaţia lor constituindu-se în reprezentări tautologice ale unor aspecte ale „lumii noi”, festiviste, din care afectele, universul interior, trăirile autentice lipseau cu desăvârşire (...) Autentica resurecţie a lirismului se produce însă odată cu Generaţia ’60, anticipată de Labiş şi reprezentată, mai ales, de Nichita Stănescu, Cezar Baltag, Ioan Alexandru, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Ion Gheorghe etc. Poezia acestei generaţii propune valoarea estetică, aşadar frumosul ca element primordial al operei literare, întorcându-se către temele dintotdeauna ale lirismului, tratate în tonalitate intens subiectivă, în care ritmurile biografice ale eului se configurează ca replică interioară a ritmurilor existenţiale sau cosmice. Se produce astfel o mutaţie extrem de importantă şi fecundă sub raport valoric; mutaţia de la epicul festivist şi exterior la un lirism interiorizat şi de la elanurile patriotard-dogmatice la notaţia confesivă care caută să pună în acord – de nu în armonie – fiinţa intimă a creatorului cu stihiile. O viziune aparte, extrasă din experienţa generaţiei ’60, aduce literatura şi, în special, lirica anilor ’70, care stă sub semnul tutelar a două imperative ontopoetice: acela al ficţiunii, al revalorizării referenţialităţii din perspectiva ficţionalităţii şi a literarităţii şi, pe o altă direcţie de orientare, acela al exigenţei morale, poate mult mai acut resimţită şi asumată decât înainte. Harta neomodernismului poetic românesc este, aşadar, una de o extrem de mare diversitate, fiind

[11] Iulian Boldan, *Ana Blandiana. Revelaţiile poeziei,* “Limba Română”, nr. 7 – 8, anul XX, 2010, p. 57.
[12] *Ibidem*, p. 56 – 66.

BDD-A13020 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:53 UTC)

alcătuită dintr-o pluralitate de voci lirice care însă au aderat la o viziune ontopoetică similară, cu fireşti nuanţări şi diferenţieri. Apelul la tradiţia lirică autentică, recursul la imperativul autonomiei esteticului, cu alte cuvinte, întoarcerea la poeticitate, dar, în acelaşi timp, şi apelul la o motivaţie etică a discursului liric, toate aceste trăsături ale neomodernismului poetic românesc se regăsesc la aceşti poeţi ce au valorificat şi valorizat, deopotrivă, candoarea şi luciditatea, patosul trăirii autentice şi interogaţia morală de acut ecou expresiv. Ana Blandiana este o reprezentantă tipică a generaţiei '60, în măsura în care toposurile, temele, motivele, dar şi mijloacele de expresie ale reprezentanţilor ei se regăsesc, în doze şi cu finalităţi variabile, în creaţiile sale. E limpede însă că, în cadrul acestui gen proxim care e noţiunea – mai mult sau mai puţin relativă – de generaţie, poeta are un loc bine determinat, diferenţa specifică trebuind să fie luată în calcul în modul cel mai ferm."[13].

Unde vom plasa, atunci, *deconstructivismul,* având în vedere tot acest context, atât de complex?! Preluând ideea Ioanei Em. Petrescu, conform căreia *deconstructivismul* s-ar identifica, atât cronologic, cât şi ideatic, cu *postmodernismul*, ambele presupunând o reconstrucţie a tradiţiei, nu prin demolare, ci prin reconsiderarea ei. Contestat de chiar contemporanii săi, *postmodernismul* este, mereu, pus, în opoziţie, cu *modernismul,* „opoziţia *modernism* /*postmodernism* fiind considerată de Shusterman o reactivare a opoziţiei clasicism / romantism, ceea ce înseamnă că postmodernismul e un fel de nou romantism, opunând, printre altele, anistorismului „clasic" modernist o conştiinţă, în fond, „istoricistă", care se exprimă prin „naraţiunea genealogică" care, potrivit lui Shusterman, „nu pare numai cel mai bun mod de a teoretiza postmodernismul, dar poate fi singura formă validă, ce o poate lua orice teorie postmodernistă". Observaţiei lui Shusterman i s-ar putea adăuga reactivarea idealului rearmonizării

[13] *Ibidem,* p. 56, "*Minerii din Maramureş*, *Lazăr de la Rusca* de Dan Deşliu, şi multe altele, sunt opere dictate de o ideologie constrângătoare, dogmatică, o ideologie ce impunea literarului anumite modele şi tipare prestabilite, înguste şi deformatoare. Valoarea estetică devine, aşadar, una cu totul secundă, în prim-planul creaţiei trecând funcţia reprezentativă, referenţială, aceea de imitaţie servilă şi artificială a unei realităţi cosmetizate ideologic, o realitate, în fond, agresivă şi demonizată."

BDD-A13020 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:53 UTC)

ființei umane cu cosmosul, în doctrina ecologistă”[14]. Ceea ce propune Ioana Em. Petrescu, drept criteriu de diferențiere a celor două modele culturale, sunt două concepte: *destructurarea,* respectiv *restructurarea* “categoriei individualului, cu precizarea că această restructurare presupune, evident, nu ignorarea, ci conştiința crizei *moderniste* a subiectului şi încercarea soluționării ei, prin *postmodernism,* ceea ce va conduce la o redefinire a subiectului şi la o nouă accepție a individualului, conceput nu ca o entitate izolată, ci ca sistem dinamic, nod structural de relații, prin care textura întregului sistem există”[15].

Considerând *sistemul* drept etalon de organizare şi de ordonare, Ioana Em. Petrescu emite ipoteza opoziției între *textul postmodernist – deconstructivist* şi *sistem*: “Ceea ce ne conduce, inevitabil, spre întrebarea: ce este aşadar textul, – textul, în absența căruia „sistemul” nu s-ar putea realiza, dar, în prezența căruia, sistemul e depăşit şi subminat. Premisele de la care putem pleca, pe baza celor de până acum, sunt următoarele:

a) textul e spațiul de realizare a sistemului; dar

b) textul transcende sistemul, în chiar caracterul său sistemic, adică închis;

c) ca atare, transcenderea sistemului echivalează cu „deschiderea” lui, adică des-centrarea sau distrugerea lui

ca sistem.Ceea ce înseamnă că

d) textul e, prin definiție, spațiul de deconstruire a sistemului (a „totalității” sau a „structurii”).”[16]

[14] Ioana Em. Petrescu, *op. cit.,* p. 34, “Mai recent, teoreticienii postmodernismului tind să-l definească prin „esteticismul” său, înțeles ca modalitatea existentă de opoziție, față de dominanta rațiunii, un estetism care nu mai are, însă, nimic din elitismul modernist, şi nici din puritatea formală „clasică” a aceluia, ci e expresia gustului societății de consum, absorbind „atâtea teme ale culturii de masă şi valori dominante ale societății de consum”. (Cf. F. Jameson, *The Ideologies of Theory*, *Essays*, Minneapolis, 1988, cf. R. Shusterman„Postmodernism and the Aesthetic Turn”, în „Poetics Today”, vol. 10, no. 3, Fall 1989.)

[15] *Ibidem,* p. 35.

[16] *Ibidem,* p. 46.

BDD-A13020 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:53 UTC)

Bibliografie

Bădărău, George, *Neomodernismul românesc,* Editura Institutului European, Iaşi,2007.

Bădărău, George, *Postmodernismul românesc*, Editura Institutul European, [Iaşi], 2007.

Boldan, Iulian, *Ana Blandiana. Revelațiile poeziei,* "Limba Română", nr. 7 – 8, anul XX (2010).

Bondor, George, *Deconstrucția ca strategie de interpretare. Nitezsche în lectura lui John Sallis, "*Hermenia – revistă de studii şi cercetări hermeneutice"*,* Iaşi, E*ditura Fundației A*cademice AXIS, nr. 4 (2004).

Călinescu, Matei, *Cinci fețe ale modernității. Modernism, avangardă, decadență, kitsch, postmodernism.* Traducere de Tatiana Pătrulescu şi Radu Țurcanu, postfață de Mircea Martin, Editura Univers, Bucureşti, 1995.

Cărtărescu, Mircea, *Postmodrnismul românesc,* Editura Humanitas, Bucureşti, 1999.

Ciobanu, Mircea V., *Avatarurile exercițiului hermeneutic,* în „Sud Est Cultural – Revista de Artă, Cultură şi Civilizație", nr. 4(2006).

Micu, Dumitru, *Istoria literaturii române de la creația populară la postmodernism*, Editura Saeculum I. O., Bucureşti, 2000.

Micu, Dumitru, *Literatura română în secolul al XX-lea*, Editura Fundației Culturale Române, Bucureşti, 2000.

Mincu, Marin, *Poeticitate românească postbelică*, Editura Pontica, Constanța, 2000.

Negoițescu, Ion, *Scriitori contemporani*, ediție îngrijită de Dan Damaschin, Editura Dacia, Cluj,1994.

Mihăilă, Ecaterina, *Poezia română neomodernã. Perspectivã textualã*, Editura „Cartea Românească", Bucureşti,2004.

Floarea, Silvian, *Dicționar de termeni literari,* Editura Semne, Bucureşti, 2008.

Friedrich, Hugo, *Structura liricii moderne*, Editura pentru Literatură Universală, Bucureşti, 1969.

Marcu, Florin, MDN – *Marele dicționar de neologisme,* Editura Saeculum, Bucureşti, 2009.

Marin, Mihaela, Nedelcu, Carmen, *Dicționar de termeni literari,* Editura All, Bucureşti, 2007.

Martin, Mircea, *Despre canonul estetic,* în "România Literară", nr. 5 (2000).

Idem, *Despre estetismul socialist,* în "România Literară", nr. 23 (2004).

Mihăilă, Ecaterina, *Poezia română neomodernã. Perspectivã textualã*, Editura „Cartea Românească", Bucureşti, 2004.

Miller, J. Hillis, *Etica lecturii,* Editura Art, Bucureşti, 2007.

Negruț, Dan, *Deconstrucția personajului* ***Don Juan,*** *de la Romantism până la Postmodernism, Teză de Doctorat,* Oradea, 2011.

Pautrat, Bernard, *Versions du soleil. Figures et systèmes de Nietzsche*, Seuil, Paris, 1971.

Petrescu, Ioana Em., *Modernism – Postmodernism. O ipoteză,* Bucureşti, Casa Cărții de Știință, Bucureşti, 2003.

BDD-A13020 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:53 UTC)

Petraş, Irina, *Curente literare – dicţionar-antologie*, Bucureşti, 1992.
Săndulescu, Alexandru*Dicţionar de termini literari,* Editura Academiei RSR, Bucureşti, 1976.
Vatimo, Gianni, *Sfârşitul modernităţii. Nihilism şi hermeneutică în cultura postmodernă*. Traducere de Ştefania Mincu. Postfaţă de Marin Mincu, Editura Pontica, Constanţa, 1993.
***, *The Cambridge History of Literary Criticism, vol. 8, From Formalism to Poststructuralism,* Cambridge University Press, 1995.
*** DEX 1998 = *Dicţionarul explicativ al limbii române,* Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan", Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998.
*** *Dicţionarul enciclopedic ilustrat* (DEI), Editura Cartier, Bucureşti, 1999.
*** NODEX 2002 = *Noul dicţionar explicativ al limbii române,* Editura Litera, Bucureşti, 2002.
*** DN = *Dicţionarul de Neologisme*, Florin Marcu si Constant Maneca, Editura Academiei, Bucureşti, 1986.

THE CONCEPT OF *TEXT* IN DECONSTRUCTIVIST VISION

(Abstract)

Far from the claim to penetrate into the depths of our theme, I tried, through this study, to provide an opening for possible future research, with regard to the Neomodernisme, as well as in relation to deconstruction, the current language of the attention as the creator of the new reality of the language through a reconstruction of existing ones. Both born in one ideologically disturbing, not only at the level national level, as throughout Europe, these currents come as a creative artist savings, with an escape from the reality outside the smothering, in an intimate, inner reality.

Therefore, our study followed a theoretical direction, in which, after a journey, in which the philosopher Derrida called deconstruction, (watch a complete search of the phenomenon, but only taking into account these necessary guidelines for our study), I tried a correlation of it with the Neomodernisme, current ideological and cultural, attached to aizeciste generation, from studies of Ioana Em. Page that establishes a link between deconstruction and Neomodernisme.

BDD-A13020 © 2013 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 08:57:53 UTC)